

Vastu võetud Eesti Hobusekasvatajate Seltsi
eesti raskeveohobuse kasvatajate haruseltsi
üldkoosoleku otsusega 04.03.2018

EESTI RASKEVEO TÕUGU HOBUSTE ARETUSPROGRAMM 2018-2022

Sisu:

Aretusprogramm /üldosa/
Eriprogramm
Protseduurireeglid

EESTI RASKEVEO TÕUGU HOBUSTE ARETUSPROGRAMM

1 Õiguslikud alused

Õiguslikud alused eesti raskeveo tõugu hobuste (tõumärk ER) aretusprogrammi (edaspidi Programmi) jaoks on:

- Euroopa Liidu õigusaktid: 92/353/EMÜ, 92/354/EMÜ, 96/78/EÜ, (EL) 2015/262, 96/79/EÜ, 92/216/EMÜ, 90/428/EMÜ, 2010/256/EL, 2010/471/EL;
- Eesti Vabariigi Põllumajandusloomade aretuse seadus (06.11.2002; RT I 2002, 96, 566) ja sellega seonduvad õigusaktid.

2 Aretuse eesmärk

Aretusprogramm on koostatud alates 2011. aastast kehtinud aretusprogrammi jätkuna, pikendades seda kuni 2022. aastani ja lisades eriprogrammi aastateks 2018 kuni 2022. Selle Programmi lahutamatuks osaks on eesti raskeveo tõugu hobuste säilitusprogramm.

Aretusprogrammi eesmärgiks on tagada eesti raskeveo tõu genofondi säilitamine ning aretustöö tulemusena mitmekülgse kasutusotstarbega tööhobuse saamine, kes vastaks kohalikele tingimustele ja majanduslikele vajadustele.

Aastaks 2022 on eesmärk:

- suurendada eesti raskeveo tõugu hobuste populatsiooni arvukust ja laiendada selle levikut Eestis ja lähiriikides;
- suurendada aretajate teadlikkust paaridevaliku otsuste langetamisel.

3 Aretusmeetodid

Eesti raskeveo tõu hobuste aretusprogramm haarab kõiki abinõusid, mis on vajalikud eesti raskeveo tõugu hobuste genofondi säilitamiseks ja aretuseks.

Eesti raskeveo tõugu hobuste aretuses kasutatakse puhasaretust, kuid on lubatud kasutada ühekordset ristamist genofondi rikastamiseks ja sugulusaretuse ohu vältimiseks. Teist tõugu põllumajanduslooma aretusmaterjali kasutatakse ainult konkreetse eriprogrammi alusel. Täpsemalt kirjeldab seda käesoleva dokumendi punkt 10.2 „Eriprogramm aastateks 2018-2022“.

4 Aretusedu saavutamise abinõud

Programmi eesmärkide saavutamiseks kasutatakse puhasaretust. Olulised on nii liin- kui ka perekondaretus, ühtlik ja mitteühtlik paaride valik. Lubatud on mõõdukas sugulusaretus.

Oluliseks infoks aretajatele on hobuste hindamise andmed. Täpsemad kriteeriumid hobuste hindamise kohta on toodud aretusprogrammi osas „Aretuslooma ja aretusmaterjali aretuseks sobivaks tunnistamise kord“.

Eesti raskeveo tõu hobuste tõuraamatut peetakse elektrooniliselt, algdokumente säilitatakse Eesti Hobusekasvatajate Seltsi (EHS) kontoris. Andmete kogumisel, kasutamisel ja säilitamisel lähtub EHS kehtivast seadusandlusest.

Tõuraamatu pidajana ja jõudluskontrolli läbiviijana on EHS avaliku teenuse pakkuja. Hobuste põlvnemise ja jõudluskontrolli tulemused avalikustab EHS paber kandjal või digitaalselt (aastaraamat, koduleht jm). Juurdepääs hobuste andmetele on tagatud EHSi kontoris või edastatakse kirjalikult teabenõude alusel.

5 Aretusprogrammi täitmiseks vajalik loomade arv

Aretusprogrammist võtavad osa kõik hobused, kes on kantud tõuraamatusse ja nende järglased. Eesti raskeveo hobuste populatsioonis oli 01.01.2010 seisuga 250 hobust, 01.01.2016 oli tõuraamatus 348 eesti raskeveo tõugu hobust. 01.01.2018 oli tõuraamatus 385 eesti raskeveo tõugu hobust, neist märasid 227 (sh. kolmeaastaseid ja vanemaid märasid 173), täkke 75 ja ruunasid 83. Tunnustatud täkke oli 01.01.2018 seisuga 14.

Eesti raskeveo tõugu hobuste tõuraamatu andmeid säilitatakse elektrooniliselt. Kõigi hetkel karjasolevate eesti raskeveo tõugu hobuste andmed on kantud hobuslaste registrisse PRIAs.

6 Tõu iseloomustus

Eesti raskeveohobune on aretatud kohaliku hobuse baasil vältava ristamise teel ardenni tõugu täkkudega. Põhjalikum ülevaade eesti raskeveo tõu hobuste aretuse ajaloost on toodud eesti raskeveo tõu hobuste säilitusprogrammis.

Eesti raskeveohobune on tugeva konstitutsiooniga, tuse, hästi arenenud lihaste ja tugeva luustikuga külmavereline hobune. Tõuhobustel peavad olema Programmi eesmärkidele vastavad jõudlusnäitajad.

Programmis osalevate hobuste põlvnemise aluseks on võetud eesti raskeveo tõu hobuste esimesse tõuraamatusse (Eesti Ardennihobuste tõuraamat) kantud hobused ja nende järglased. Sihikindla aretusega ja põlvnemisega ühistest vanematest saavutatakse põlvnemise ühtsus. Tõu konstantsus säilitatakse valikuga ja paaride valikuga.

Sugulastõud on rootsi ardenn, belgia ardenn, nõukogude raskeveohobune ja leedu raskeveohobune. Põhilised kasutusalaad: talu- ja metsatööl, laialdane kasutus turismis, mitmekülgne kasutus rakendihobusena jm.

7 Genealoogilised liinid

Sugutäkkud kuuluvad nelja genealoogilisse liini rootsi ardenni täkkudest:

- Evido 1340 A
- Karat 571 A
- Neptun ov Ärsta 77A
- Vallin 197 A

Lisaks on kasutatud piiratud ulatuses vladimiri raskeveo tõugu tätku Vezdehod 2182 ER ja schleswigi külmaverelist tõugu tätku Herold 2170 ER.

Tunnustatud sugutäkkude nimekirjad on avaldatud EHS kodulehel www.ehs.ee ja eesti raskeveohobuse kasvatajate haruseltsi kodulehel www.eestiraskeveohobune.ee.

8 Genealoogilised märaperekonnad

Aretus märaperekondade kaudu omas suuremat tähtsust 1950...1990 aastatel. Käesoleval etapil, piiratud märade arvu juures, tuleb igasse genotüüpi suhtuda võrdväärse tähelepanuga.

9 Tõu omadused

Tõu omadusi väljendatakse soovitud ja mittesoovitud omaduste koondina. Eraldi vaadeldakse hobuse tüüpi, kehaehitust ja liikumisi ehk allüüre.

Eesti raskeveo tõugu hobusel peavad väljenduma:

- silmapaistvalt hea, proportsionaalne ja suurejooneline külmaverelise hobuse tüüp, kusjuures on ilmekalt välja kujunenud sugupoolte tunnused (täku ja mära tüüp);
- tihe ja tugev konstitutsioon;
- hea ainevahetus;
- vastupidavus ja töövõime.

Soovitud on väga hea iseloomu, tasakaaluka temperamendi ja väga heade liikumistega hobune.

Soovitud mõõtmed:

- täkkudel turjakõrgus 161...171 cm ning kämbla ümbermõõt 23...26 cm;
- märadel turjakõrgus 158 ... 168 cm ning kämbla ümbermõõt 22... 25 cm.

9.1 Tüüp

Tüüp väljendab hobuse vastavust Programmis kehtestatud nõuetele. Sughobustel peavad olema selged sootunnused.

9.2 Kehaehitus

Erinevatel kehaosadel on soovitavad ja mittesoovitavad tundemärgid.

9.2.1 Pea

Soovitav: proportsionaalne, laia otsmikuga, sirge profiiliga, väljenduslike, sõbralike silmade, keskmise suurusega kõrvadega ja laia lõuapärade vahega.

Mittesoovitav: ilmetu, suur, kumera profiiliga pea, väike ning tuim silm, sõrasilm ning kitsas lõuapärade vahe.

9.2.2 Kael

Soovitav: keskmise pikkusega, hästi arenenud lihastega, tiheda lakaga kael

Mittesoovitav: lühike, halva lihastusega, madala asetusega kael.

9.2.3 Turi

Soovitav: keskmise pikkuse ja kõrgusega turi.

Mittesoovitav: lühike ja madal turi.

9.2.4 Piht

Soovitav: keskmise pikkusega, hästi lihaseline ja seljale ulatuv. Keskmise pikkusega abaluu ja õlavars.

Mittesoovitav: lühikesed abaluu ja õlavars.

9.2.5 Rind

Soovitav: sügav, lai, kumera roidekaarega.

Mittesoovitav: mittesügav, kitsas, lameda roidekaarega.

9.2.6 Keha

Soovitav: riskülikukujuline, hästi ühendatud hobuse ees-, kesk- ja tagaosa; selg sirge ja keskmise pikkusega, lihaseline, nimme lühike, laudjas renjas, keskmise pikkusega, lai ja lihaseline.

Mittesoovitav: väga lühike või väga pikk keha; nõrk, nõgus või kumer nimme; laudjas tugevalt luipu, nõrga lihastusega.

9.2.7 Jäsemed

Soovitav: tugevad, hästi arenenud liigestega, keskmise pikkusega sõrgatsitega; keskmine jalapikkus ja tiheda kabjarvega kabjad.

Mittesoovitavad: nõrkade liigestega jalad; esijalgade eetsi- ja taatsirandmelisus; nõõritud kämmal, lühike, püstine või pehme sõrgats; lame või pehme kabjarvega kabi, sirge või saabeljas tagajalg, rangjalgne või kooskandne seis.

9.3 Värvus

Soovitud on raudjad ja kõrvid hobused, soovitavalt ilma suuremate märgisteta peal, jalgadel ja kerel.

Mittesoovitav: kirjud hobused, suured valged märgised peal ja jalgadel, kehal esinevad valged märgised.

9.4 Liikumised ehk allüürid

Eesti raskeveohobuse samm ja traav peavad olema hoogsad ja avarad, vähemalt keskmise pikkusega, jäsemete liikumissuund otse ja ettepoole suunatud.

Mittesoovitav: lühikesed, seotud, madalad, korrapäratud, riivlevad liikumised.

9.5 Seesmised omadused

9.5.1 Tervis

Eesti raskeveohobune peab olema tugeva tervisega, hea sigivusega, hea söödakasutusega ja pärilike vigadeta. Kasutusiga peab olema pikk.

9.5.2 Jõudlus ja iseloom

Soovitav: mitmekülgeid kasutuseeldusi omav, hästi vastupidav, hea veotahtega hobune. Hobune peab olema sõbralik, samaaegselt tasakaaluka temperamendiga, julge, hästi juhitav ja kergelt alluv.

Mittesoovitavad on tõrksad, närvilised ja tigidad hobused.

10 Eriprogramm

10.1 Varem rakendatud eriprogrammid eesti raskeveohobuste töus

Aastatel 1993 - 2005 on eesti raskeveo töus rakendatud kahte eriprogrammi:

- Herold 2170 ER schleswigi külmavereline – kasutus töus 1993 - 2005.

Täkust HEROLD 2170ER sündis 8 varssa, kellest aretuses on kasutatud kolme – märad HARA 6233ER ja HELLUS 6298ER ning tunnustatud sugutäkk HOSPADIN 2177ER. Laiemat kasutust on leidnud täkk HOSPADIN 2177ER koos oma pojaga HÄROLD 2181ER. 2010. aasta seisuga oli täku järglaskonnas registreeritud 48 hobust. 2018. aasta seisuga ulatub täkk Heroldi järglaskond neljanda põlvkonnani (k.a.).

- Vezdehod 2182 ER vladimiri raskeveohobune – kasutus töus 2005 – 2007.

Täkust VEZDEHOD 2128ER sündis kokku 35 varssa. Aretuses on kasutatud 14 mära ja kahte tätku – VALLER 2188ER ja tunnustatud sugutäkk VAPPER (VEZDEER) 2191ER. 2010. aasta seisuga oli täku VEZDEHOD teises järglastepõlvkonnas registreeritud 40 hobust. 2017. aasta seisuga on täkk Vezdehodi järglaskond ulatunud neljanda põlvkonnani, kokku 135 hobust (sh karjas ja väljaläinud hobused).

10.2 Eriprogramm aastateks 2018- 2022

Käesoleva aretusprogrammi raames on lubatud eesti raskeveo töu aretuses kasutada ühekordseks ristamiseks rootsi ardenni tõugu hobuseid, kes on eesti raskeveohobuste algkomponendiks aretuses. Eriprogrammi eesmärgiks on töu genofondi rikastamine ja sugulusaretuse vältimine.

Eesti raskeveohobuste töus viimastel aastatel enam esinenud puudused: konstitutsiooni nõrkus, jalgade ehitus, kämbla ja turjakõrguse mõõtmete vähenemine, ebasoovitavate proportsioonide ilmumine jm.

Eriprogrammi tähtaeg: eriprogrammi rakendatakse aastatel 2018-2022.

Eriprogrammi rakenduse ja edasise kasutuse koondanalüüs tehakse 2022. aasta lõpul. Enne seda tehakse iga kalendriaasta lõpu seisuga vahekokkuvõtted.

Vahekokkuvõtete ja koondanalüüsi eesmärk on esitada eriprogrammi raames toimunud aretustegevuse arvestus, anda selle raames sündinud järglastele hinnang nende jõudluskontrolli tulemuste alusel ning teha otsused aretusprogrammi edasiseks suunamiseks aastateks 2022-2030. Oluline on tagada maksimaalselt tasakaalukad ja jätkusuutlikud aretusotsused, kuna eesti

raskeveohobuse populatsioon on praeguseks kriitilises seisus ja iga varsa sünd on väärtuslik panus tõu genofondi.

Kuni 10% populatsiooni üldarvust loetakse sissetoodava genofondi mahuks, mis võimaldab säilitada olemasoleva populatsiooni iseloomulikud omadused. Sellest lähtudes on perioodil 2018-2022 lubatud tunnustada rootsi ardenni tõugu täkke ja märke suguliseks kasutuseks kuni 10% täkkude ja märke vastavatest üldarvudest seisuga 01.01.2018. Märid oli 01.01.2018 tõuraamatus 227 ja täkke 75. Eriprogrammi perioodi 2018-2022 jooksul on lubatud sugulisse kasutusse võtta kokku 30 rootsi ardenni tõugu hobust, vastavalt 22 märi ja 8 täkki.

10.2.1 Rootsi ardenni tõugu täku tunnustamine eriprogrammis osalemiseks

Eriprogrammis võib osaleda rootsi ardenni tõugu täkuga, kes on tunnustatud tõu- ja hindamiskomisjoni poolt. Rootsi ardenni tõugu täku tunnustamine toimub vastavalt käesoleva Programmi *Aretuslooma ja aretusmaterjali aretuseks sobivaks tunnustamise korrale*. Täku tunnustamisel kantakse täkk tõuraamatu lisaosasse A ja talle antakse tõuraamatu number.

10.2.2 Rootsi ardenni tõugu märi tunnustamine aretuseks sobivaks ja kaasamine eriprogrammi

Eriprogrammis osaleva hobuse valikul soovime aretajal teha koostööd tõu- ja hindamiskomisjoniga, kes annab omapoolse soovitusel, tunnustades konkreetse märi aretuseks sobivaks. Eriprogrammis võib osaleda rootsi ardenni tõugu märaga, kes on hinnatud vastavalt jõudluskontrolli läbiviimise eeskirjadele ja saanud hinnatavate tunnuste osas vähemalt „7“ punkti ning tunnustatud aretuseks sobivaks tõu- ja hindamiskomisjoni otsusega. Peale hindamist ja aretuseks sobivaks tunnustamist võib rootsi ardenni märi registreerida tõuraamatu lisaosasse A. Sugulise kasutuse registreerimisel antakse talle tõuraamatu number.

Rootsi ardenni märke kasutusel on olnud määrav osa eesti raskeveo tõu kujunemisel. Väga hea aretusmäri mõju tõu säilitamisele võib olla suur. Rootsi ardenni märke kaasamine eriprogrammi võimaldab saada järglasi eesti raskeveo täkkudega, kelle kasutus oleks muidu piiratud.

10.2.3 Piirangud aretuses kasutamisel

Iga konkreetse eriprogrammi kaasatud ardenni tõugu täku jaoks valitakse esmasse paaritusplaani kuni 14 eesti raskeveo tõugu märi kalendriaasta kohta. Vastav märke nimekiri koostatakse märke omanike sellesisuliste kirjalike avalduste alusel EHS eesti raskeveohobuse kasvatajate haruseltsi tõukomisjoni ja juhatuse ühise otsusega.

Kuna praeguses olukorras on populatsioon arvukuselt väljasuremisohus ja üks oluline eesmärk on saada tõus rohkem kvaliteetseid järeltulijaid, siis varssade üldarvu ei piirata.

11 Aretusprogrammiga seonduvad nõutavad protseduurireeglid

Aretusprogrammi osadena esitame järgmised protseduurireeglid:

- A. Tõuraamatusse kandmise alused ja tõuraamatu pidamise kord
- B. Aretuslooma põlvnemise registreerimise ning põlvnemise õigsuse kontrollimise kord
- C. Aretuslooma jõudlusandmete ja geneetilise väärtuse hindamistulemuste kasutamise kord
- D. Aretuslooma ja aretusmaterjali aretuseks sobivaks tunnistamise kord
- E. Emaslooma seemendusandmete registreerimise kord
- F. Põllumajanduslooma, keda soovitakse tõuraamatusse kanda, identifitseerimise ja selle üle arvestuse pidamise kord
- G. Seemendamise koolitusprogrammid ning seemendaja tunnistuse saamise nõuded ja tunnistuse väljastamise kord

A. TÕURAAMATUSSE KANDMISE ALUSED JA TÕURAAMATU PIDAMISE KORD

Seadusandlik alus tõuraamatu pidamise korrale ja hobuste tõuraamatusse kandmise alustele on toodud aretusprogrammi üldosas.

1 Mõisted

Tõuraamat – andmekogu, kuhu kantakse hobuse põlvnemise andmed, aretaja ja omaniku andmed ning hobuse geneetilise väärtuse hindamise ja jõudluskontrolli tulemused koos järglaste nimetamisega.

Eesti raskeveo tõugu hobune – hobune, kelle ema ja isa on eesti raskeveo tõugu hobused, või üks vanematest on kasutusele võetud tõule heakskiidetud eriprogrammiga.

Tõuraamatus registreerimine – eesti raskeveo tõugu hobuse järglase arvelevõtmine tõuraamatus talle passi väljastamiseks.

Tõuraamatusse kandmine – mära või täku sugulise kasutuse või aretuseks sobivaks tunnistamise registreerimine koos tõuraamatu numbriga andmisega. Sugulisse kasutusse võetud mära või täku tõuraamatusse kandmine toimub soovitavalt hiljemalt järglasele passi väljastamise ajaks. Tunnustatud täku kande võib lasta täku omanik kanda täku passi, saates täku passi EHSi. Tõuraamatusse kantakse täkk, kellel on tehtud põlvnemisandmete õigsuse geneetiline ekspertis.

Tõuraamatu number – hobusele antav järjekorra number tõuraamatus. Number antakse eraldi täkkudele ja märadele.

2 Üldine

Eesti raskeveo tõugu hobuste tõuraamatut (edaspidi "tõuraamat") peab Eesti Hobusekasvatajate Selts (edaspidi EHS), kes vastutab sissekannete eest. Tõuraamatu kandeid tehakse ja algdokumente säilitatakse EHSi kontoris.

3 Tõuraamatusse kantavad andmed

Tõuraamatus peavad olema iga hobuse kohta järgmised andmed:

- aretaja ja omaniku nimi ning aadress;
- hobuse sünniaeg, sugu, värvus ja märgised;

- hobusele paigaldatud kiibi kood;
- hobuse identifitseerija ja kiibiga märgistaja nimi (nimed kui need on erinevad isikud);
- individuaalnumber (UELN number);
- vähemalt neli esivanemate põlvkonda;
- tõuraamatusse kandmised ja kannete muutused;
- väljamineku kuupäev ja põhjus;
- teadaolevad jõudluskontrolli tulemused ja võimalusel aretusväärtus;
- tõuaretusalane näitus ja toimumisaeg;
- tema järglaskond;
- geneetilise ekspertiisi akti number.

Sugulises kasutuses olevatel täkkudel on põlvnemisandmete õigsuse kontroll kohustuslik. Peale Programmi muudatuste kinnitamist 2018. aastal on varsa põlvnemisandmete õigsuse kontroll kohustuslik.

4 Vajalikud dokumendid tõuraamatusse kandmisel

4.1 Paaritustunnistus

Paaritustunnistuse registreeritud vormi (LISA 1) väljastab täku pidajale EHS. Täku valdaja täidab ja allkirjastab paaritustunnistuse peale teostatud paaritust.

Paaritatud mära omanik saab täku valdajalt paaritustunnistuse esimese lehe, mille ta hoiab alles kui tõendust toimunud paarituse kohta. Mära müügi korral antakse paaritustunnistus edasi mära ostjale. Täku valdaja on kohustatud pidama paaritusnimekirja (soovituslik blankett kodulehel www.ehs.ee), kus ta fikseerib toimunud paaritused.

Täku valdaja peab saatma jooksva kalendriaastal toimunud paarituste kohta paaritustunnistuse teise lehe ning paaritusnimekirja EHSi kontorisse enne 31. detsembrit.

Paaritustunnistusel peab olema toodud:

- mära nimi, individuaalnumber (UELN) ja/või tõuraamatu number;
- täku nimi, individuaalnumber (UELN) ja/või tõuraamatu number;
- paaritusajad;
- võimaluse korral tiinuse kontrolli kuupäev ja tulemus;
- mära omaniku nimi ja aadress;
- toimunud paaritust/seemendust kinnitava isiku nimi ja allkiri.

4.2 Varsa sünnitunnistus

Varsa sünnitunnistus (LISA 1 vormil) on mära paaritustunnistuse blanketil, kuid võib kasutada ka muud vormi, kui seal on kajastatud kõik nõutavad andmed. Mära omanik täidab varsa sünnitunnistuse, allkirjastab ning saadab selle EHSi kontorisse 30 päeva jooksul peale mära varssumist.

Varsa sünnitunnistusel peab olema toodud:

- varsa ema nimi, individuaalnumber (UELN) ja/või tõuraamatu number;
- varsa isa nimi, individuaalnumber (UELN) ja/või tõuraamatu number;
- mära omanik või omanike esindaja;
- varsa sünniaeg, sugu;
- varsa värvus;
- andmeid tiinuse katkemise või surnultsünni jm sündmuste kohta.

Varsa sünnitunnistus saadetakse EHSi kontorisse ka juhul, kui mära ei tiinestunud või oli tegemist abordiga vm sündmusega, ning vastav kanne tehakse sünnitunnistusele.

4.3 Identifitseerimisleht

Varsa identifitseerib ning vormikohase identifitseerimislehe (LISA 2) täidab EHSi poolt volitatud isik varsa ema juures. Vanemate hobuste identifitseerimisel on vajalik omaniku poolt esitada hobuse põlvnemist tõendavad dokumendid. Identifitseerimisleht allkirjastatakse hobuse omaniku või omanike esindaja poolt. Identifitseerimisleht koostatakse kahes eksemplaris, mille koopia antakse varsa või hobuse omanikule. Identifitseerimislehe originaali alusel vormistatakse hobuse pass enne varsa 6 kuu vanuseks saamist, vanemate hobuste puhul hiljemalt 6 kuu jooksul peale identifitseerimist. Kui pass ei ole väljastatud kuni kuue kuu jooksul peale varsa sünni, siis väljastatakse hobusele duplikaatpass.

Identifitseerimislehel on järgmised andmed hobuse kohta:

- nimi, sünniaeg, sünnikoht, sugu ja tõug;
- omaniku või omanike esindaja nimi ja aadress;
- ema ning isa nimed, individuaalnumbrid (UELN) ja/või tõuraamatu numbrid;
- ema paaritamise/seemendamise aeg ning paaritustunnistuse number;
- värvus, märgiste kirjeldus ja joonisdiagramm;
- märke kiibiga märgistamise kohta;
- identifitseerija ja omaniku või tema esindaja allkirjad

5 Hobusepasside väljaandmise kord

Pass on dokument hobuse päritolu, jõudluse ja identifitseerimise kohta, mis kuulub hobuse juurde ja peab omaniku vahetuse korral hobusega kaasnema. Passi kadumisest peab omanik EHSi viivitamatult teavitama ning kirjaliku avalduse alusel väljastatakse talle duplikaatpass.

Pass vormistatakse hobusele, kelle kohta on tõuraamatu pidajal järgmised dokumendid:

- varsa sünnitunnistus (kohustuslik varssadel);
- hobuse identifitseerimisleht (vajadusel eraldi Teatis hobuse märgistamise kohta – LISA 4);
- vanema hobuse puhul põlvnemist tõendav dokument.

Pass edastatakse hobuseomanikule peale passi väljastamisega seotud arve tasumist EHSile.

Pass sisaldab järgmiseid andmeid hobuse kohta:

- passi väljastanud aretusühistu nimi;
- hobuse individuaalnumber (UELN);
- hobuse märgistus (kiip, põletusmärk jms);
- hobuse tõug, sünniaeg, sugu, värvus, märgised ning joonisdiagramm;
- hobuse põlvnemine nelja põlvkonna ulatuses;
- märkmed hobuse jõudluskontrolli, hobuse hindamise ja tunnustamise kohta;
- aretuskonkursside ja näituste tulemused;
- aretaja ja passi saaja nimi ning aadress.

Pass tuleb hobuse omaniku või volitatud isiku poolt EHS-i tagastada peale hobuse hukkumist või lihaks tapmist. Passi tagastamist või omanikule jäämist reguleerib Euroopa Komisjoni rakendusmäärus (EL) 2015/262.

6 Aretusandmete muutmine

Kõik muudatused (värvus, märgised, jõudluskontroll, näituste tulemused, omanikuvahetus jm) kantakse passi ja tõuraamatusse EHSi volitatud isiku poolt. Vastavate märgete tegemiseks esitab hobuse omanik EHSile avalduse muudatuse sisseviimiseks dokumenti, vajadusel (nt omanikuvahetus) ka muudatuse tegemise aluseks oleva dokumendi koopia või ärakirja.

Passis sisalduvate andmete muutmine ja täiendamine omaniku poolt on keelatud.

7 Aretaja kohustused

Vastavalt Põllumajandusministri 21. detsembri 2009. a määrusele nr 128 on aretaja kohustatud pidama arvestust karjas olevate hobuste üle.

Registreerida tuleb vähemalt järgmised andmed:

- hobuse nimi;
- tõug;
- sünniaeg;
- karja toomise ja karjast väljaviimise aeg;
- UELN kood ja kiibi number;
- lähte- ja sihtkoha aadress koos sealse loomapidaja nime ja isiku- või registrikoodiga.

Andmete muutumise korral (nt. hobuse karja tulek või karjast väljaminek, varssumine, kastreerimine, paaritused) tuleb need arvestusdokumentidesse kanda 3 päeva jooksul sündmuse toimumisest alates. Karja arvestusdokumente tuleb säilitada vähemalt 3 aastat alates hobuse karjast väljamineku päevast.

Tõuraamatus registreeritud hobuse pidaja peab täitma algarvestuse lehte (soovituslik blankett kodulehel www.ehs.ee).

Aretaja vastutab andmete õigsuse eest paaritustunnistusel, varsa sünnitunnistusel ja teistel dokumentidel, mida ta täidab või väljastab. Aretaja kohustus on kontrollida oma hobuse dokumentides sisalduvate andmete õigsust. Ebatäpsete andmete avastamise korral tuleb sellest viivitamatult teatada ning edastada korrigeerimist vajav dokument EHSi.

EHSi volitatud isik teeb dokumentides korrigeerimised koos märkustega.

Hobuste sündmuste (omanikuvahetus, kastreerimine, hukkumine jms) korral teavitab hobuse omanik või omanike esindaja sellest EHSi tõuraamatu pidajat 1 kuu jooksul alates sündmuse toimumisest. Hobuse hukkimise või lihaks tapmise korral tuleb hobuse identifitseerimise dokument (hobuse pass) tagastada EHSi 30 päeva jooksul peale toimunud sündmust.

Aretaja on kohustatud vajadusel läbi viima hobuse põlvnemisandmete õigsuse kontrolli. Ekspertiisi tulemustest tuleb teavitada EHSi 30 päeva jooksul.

8 Omanikuvahetusest teavitamine

Omanikuvahetusest tuleb EHSi teavitada 1 kuu jooksul peale sündmuse toimumist. Pass tuleb uue omaniku andmete sissekandmiseks edastada EHSi kontorisse koos omandiõiguse muutust kinnitava dokumendiga. Selleks võib olla kas:

- hobuse ostu-müügi leping või
- omaniku vahetuse teatis (soovituslik blankett kodulehel www.ehs.ee).

Mõlema dokumendi puhul on vajalikud järgmised andmed: mõlema osapoolte nimed, isikukood või registrikood, aadressid, allkirjad ja hobuse müügi kuupäev. Lisaks arvestatakse omaniku poolt e-kirjaga saadetud teateid.

Pass edastatakse hobuse uuele omanikule peale omanikuvahetuse registreerimisega seotud arve tasumist Seltsile.

9 Täku valdaja kohustused

Täku valdaja vastutab nõuetele vastava paarituse (seemenduse) läbiviimise ja selle registreerimise eest EHSis.

Täku valdaja kohustused:

- paaritustunnistuse täitmine;
- paaritusnimekirja pidamine (LISA 3);
- kinnipidamine kõigist täkkude paarituste või seemenduste piirangutest;
- EHSi teavitamine täku asukoha muutusest ning tõuaretusest väljalangemise kohta;
- nõustumine tema valduses olevate aretusandmete edastamise ja avaldamisega;
- täku põlvnemisandmete õigsuse geneetilise ekspertiisi läbiviimise korraldamine.

Täku valdaja on kohustatud teavitama mära omanikku võimalikest omadustest, mis võivad vähendada täku järglase aretuslikku väärtust (nt põlvnemisandmete õigsuse geneetilise kontrolli puudumine jm).

10 Märgistamise kord

Varsa või vanema hobuse identifitseerimiseks täidetakse identifitseerimisleht (LISA 2). Hobuse esmakordsel registreerimisel antakse talle individuaalnumber (UELN), mida edaspidi ei muudeta, ning väljastatakse pass.

Alates 01.07.2008 on individuaalnumber (UELN) 15-kohaline ning järgmise ülesehitusega:

233002	3	00	6833	08
aretusühistu kood, mis algab riigi koodiga	tõu kood	vabad numbrid	registrinumber	sünniaasta

10.1 Elektroonilise märgistuse kasutamine ja paigaldamine

Peale 01.07.2009 esmakordselt identifitseeritud hobused märgistatakse elektroonilise transpondriga. Õigus transpondri paigaldamiseks on tegevusluba omaval veterinaararstil. Märgistamine peab toimuma hobuse identifitseerimisega üheaegselt või varem. Varasema märgistamise puhul tuleb identifitseerijale esitada teatis hobuse märgistamise kohta (LISA 4).

10.2 Hobuse nimi

Hobused, kellele väljastatakse pass, peavad kandma nime. Nimi ei tohi olla ühetäheline või põhjendamatult pikk. Nimi peab algama isa nime esitähelga ning soovitatavalt lõppema märadel täishäälikuga ning täkkudel kaashäälikuga. Kui nime osana kasutatakse aretaja või sünnikoha nime, rakendub nõue vaid hobuse pärisnimele. Nime osana ei ole lubatud kasutada tütühist (näit. ER).

EHSil on õigus nõuda hobuse nime muutmist järgmistel põhjustel:

- korduvate nimede kasutamisel tõus;
- põhjendamatult pikkade nimede korral;
- kuulsate hobuste nimede kasutamisel.

11 Põlvnemisandmete õigsuse geneetiline ekspertiis

Põlvnemisandmete õigsuse geneetiline ekspertiis teostatakse rahvusvaheliselt tunnustatud laboris.

Hobuse põlvnemisandmeid on geneetilise ekspertiisi abil vaja kontrollida, kui:

- mära paaritati/seemendati ühe inna ajal kahe või enama täkuga;
- mära paaritati/seemendati kahe teineteisele järgneva inna ajal mitme täkuga ja varsa sünniaja järgi võivad kaks viimast takku olla võimalikud isad;
- kui varss on ema juures nõuetekohaselt identifitseerimata;
- kui on kahtlus hobuse põlvnemisandmete õigsuses.

Kõikidel varssadel on kohustuslik põlvnemisandmete õigsuse kontroll sünnijärgselt, enne passi väljastamist. Põlvnemisandmete õigsuse kontrolli kohustus sündinud varssadele jõustub peale muudatuste vastuvõttu 2018. aastal. Igal aastal teostatakse täiendavalt vähemalt 1% tõuraamatusse kantud hobuste põlvnemisandmete õigsuse kontroll geneetilise ekspertiisi põhjal. Geneetilise ekspertiisi tulemusena hobuse põlvnemisandmete ebaõigeks osutumise korral kannab proovi võtmise ja tehtud ekspertiisi kulud hobuse omanik.

Kõigi täkkude, kes on olnud sugulises kasutuses, põlvnemisandmete õigsus peab olema kontrollitud geneetilise ekspertiisiga (alus: Põllumajandusministri 18. detsembri 2002. a määrus nr 86). Täku põlvnemisandmete õigsuse geneetilise ekspertiisi kulud kannab täku omanik.

12 EESTI RASKEVEO TÕUGU HOBUSTE TÕURAAMAT

Sünnijärgselt registreeritakse hobune põlvnemisandmete alusel eesti raskeveo tõugu hobuste tõuraamatu eeltõuraamatus või tõuraamatu lisaosas. Tõuraamatu number antakse järjekorra alusel eraldi täkkudele ja märadele siis, kui hobune:

- tunnustatakse aretuses kasutamiseks või
- on registreeritud tema aretuses kasutamine.

12.1 Tõuraamatu jaotus

Tõuraamat jaotatakse tõuraamatu põhiosaks ning lisaosaks. Tõuraamatu erinevatesse osadesse kantakse hobused, kes vastavad antud osa nõuetele. Peatõuraamatu ja tõuraamatu osasse kantakse sugulises kasutuses olevad täkud ja märke. Lisaks kantakse peatõuraamatusse tunnustatud täkud, kes ei ole sugulises kasutuses.

Tõuraamatu kanne märgitakse ära hobuse passis.

Tõuraamatu põhiosa jaguneb:

- täkkude peatõuraamat ja tõuraamat;
- märade peatõuraamat ja tõuraamat;
- eeltõuraamat.

Hobused, kes ei vasta tõuraamatu põhiosa nõuetele põlvnemise osas, kantakse tõuraamatu lisaosasse.

Tõuraamatu lisaosa jaguneb:

- LISAOSA A
- LISAOSA B

12.2 Täkkude kandmine peatõuraamatusse

Täkkude kandmisel peatõuraamatusse on õiguspädevaks organiks tõu- ja hindamiskomisjon. Täku kandmine peatõuraamatusse toimub kõige varem kolmandal eluaastal, kui nimetatud täkk on hindamiskomisjoni poolt hinnatud ning tõu- ja hindamiskomisjoni poolt tunnustatud.

Peatõuraamatusse kantakse täkk:

- kelle isa ja ema on kantud peatõuraamatusse;
- kelle puhul on oodata Programmis kindlaksmääratud eesmärkide saavutamist;

- kes on läbinud jõudluskontrolli vastavalt jõudluskontrolli läbiviimise eeskirjadele, vastab tunnustamiseks vajalikele nõuetele ning on saanud hindamisel hinnatavate tunnuste osas vähemalt “7” punkti või täkk on hinnatud esimese või kõrgema auhinnaga.

Täku, kellel ei ole eeltoodud nõuded täidetud, kuid kes on vajalik genofondi säilitamiseks, võib erandkorras tõuraamatusse kanda tõu- ja hindamiskomisjoni otsusega.

Kande teostamise ajaks peab täku põlvnemisandmete õigsus olema kontrollitud geneetilise ekspertiisiga.

12.3 Täkkude kandmine tõuraamatusse

Täkkude tõuraamatusse kantakse täkid:

- kes on sünnijärgselt registreeritud eesti raskeveo tõugu hobuste eeltõuraamatus;
- kes ei ole aretuseks tunnustatud.

Kande teostamise ajaks peavad täku põlvnemisandmete õigsus olema kontrollitud geneetilise ekspertiisiga.

12.4 Märade kandmine peatõuraamatusse

Märade peatõuraamatusse kantakse sugulises kasutuses olevad mära:

- kelle isa ja ema on kantud peatõuraamatusse;
- kes on hinnatud vastavalt jõudluskontrolli läbiviimise eeskirjadele ja saanud hinnatavate tunnuste osas vähemalt „6” punkti või mära on hinnatud esimese või kõrgema auhinnaga.

Mära, kes ei vasta eelnevatele nõuetele, kuid kellelt on saadud vähemalt kaks väga hea hinnanguga (I auhind või kõrgem auhind) ning tõule vajalikku järglast, võib tõu- ja hindamiskomisjoni otsusega kanda peatõuraamatusse.

12.5 Märade kandmine tõuraamatusse

Märade tõuraamatusse kantakse sugulisse kasutusse võetud märad, kes on sünnijärgselt registreeritud eesti raskeveo tõu hobuste eeltõuraamatus, kuid kes ise ei vasta peatõuraamatu nõuetele ning märad, keda ei ole hinnatud.

12.6 Eeltõuraamat

Eeltõuraamatus registreeritakse hobune:

- kelle mõlemad vanemad on eesti raskeveo tõugu ja nad on kantud tõuraamatu põhiosasse;

- kelle ema ja emaema on kantud või registreeritud tõuraamatu lisaosas A ning kelle isa ja mõlemad vanaisad on kantud tõuraamatu põhiossa, on tõupuhas ja sobilik järglasena registreerimiseks eeltõuraamatusse.

Eeltõuraamatus registreeritava hobuse põlvnemisandmete õigsus peab olema kontrollitud geneetilise ekspertiisiga. Ka külmutatud ja jahutatud spermaga kunstliku seemenduse teel saadud varsa põlvnemisandmed peavad olema kontrollitud geneetilise ekspertiisiga.

12.7 Tõuraamatu lisaosa

12.7.1 LISAOSA A

Lisaosasse A registreeritakse hobused, kes kuuluvad samasse populatsiooni, on tõutüübilised, on nõuetekohaselt identifitseeritud ja hinnatud Programmi alusel, kuid kelle põlvnemine ei vasta tõuraamatu põhiosa nõuetele.

Lisaosas A registreeritakse hindamis- ja tõukomisjoni poolt tunnustatud rootsi ardenni täkud ja aretuseks tunnustatud rootsi ardenni märad.

Hobuse, kelle üheks vanemaks on eriprogrammi raames lisaosasse registreeritud hobuse järglane ja teiseks vanemaks on tõuraamatu põhiosasse kantud eesti raskeveo tõugu hobune, võib kanda tõuraamatu põhiosasse.

12.7.2 LISAOSA B

Lisaosasse B registreeritakse hobused, kes ei kuulu samasse populatsiooni ning ei võta osa aretusprogrammist, kuid on tõutüübilised ja üks vanematest on eesti raskeveo tõugu hobune.

Hobuse passi kantakse: ER tõuraamatu lisaosa B. Ristandhobune.

12.8 Hindamata täkkude ja märade kandmine tõuraamatusse

Täkid ja märad, kelle karjast väljaminek toimub enne hindamist ja/või järglase registreerimist, võidakse kanda tõuraamatusse tõestatud põlvnemise alusel.

12.9 Sissekannete muutmine

Juhul kui selgub, et hobuse sissekanne tõuraamatu vastavasse osasse on toimunud valede või puudulike põlvnemisandmete või muude tunnuste alusel, tuleb sisse viia kannete muudatused. Põlvnemisandmete geneetilise ekspertiisi tulemusena valeks osutunud põlvnemisandmed tuleb korrigeerida, hobusele väljastatakse duplikaatpass.

B. ARETUSLOOMA PÕLVNEMISE REGISTREERIMISE NING PÕLVNEMISE ÕIGSUSE KONTROLLIMISE KORD

Seadusandlik alus aretuslooma põlvnemise registreerimise ja põlvnemise õigsuse kontrollimise korrale on toodud aretusprogrammi üldosas.

Aretuses kasutatavate hobuste põlvnemisandmete registreerimise peab tagama hobusepidajate-aretajate õigeaegne ja korrektne andmete edastamine tõuraamatu pidajale.

1 Hobuse sünnist teatamine

Varsa sünnist teatamiseks edastab hobusepidaja tõuraamatupidajale varsa sünnitunnistuse. Varsa sünnitunnistus on mära paaritustunnistuse blanketil.

Varsa sünnist teatamiseks saadab mära omanik täidetud ja allkirjastatud varsa sünnitunnistuse EHSi 30 päeva jooksul peale varsa sündi. Paaritustunnistuse ja varsa sünnitunnistuse digitaalne blankett on kättesaadav EHSi kodulehelt (www.ehs.ee, dokumendid) ja digitaalselt allkirjastatud dokumendid saadetakse aadressil ehs@ehs.ee.

Varsa sünnitunnistusele kantakse:

- varsa ema nimi, individuaalnumber (UELN) ja/või tõuraamatu number;
- varsa isa nimi, individuaalnumber (UELN) ja/või tõuraamatu number;
- mära omanik või omanike esindaja;
- varsa sünniaeg, sugu;
- varsa värvus;
- varsa omaniku nimi ja allkiri.

Varsa sünnitunnistus saadetakse EHSi ka nendel juhtudel, kui mära ei tiinestunud, tiinus katkes, toimus surnultsünd või muu sündmus, ning vastav kanne tehakse sünnitunnistuse osasse.

2 Hobuse identifitseerimine

Hobune identifitseeritakse ja EHS väljastab hobuse passi Euroopa Komisjoni 17.veebruari 2015 rakendusmääruse (EL) 2015/262 kohaselt.

Hobuse identifitseerimise süsteemi osad on:

- üks eluaegne identifitseerimisdokument;
- identsuskontrolli meetod;

- tõuraamatu andmebaas, milles registreeritakse selle loomaga seotud üksikasjalikud identifitseerimisandmed.

Tõuraamatu andmebaasi ja keskandmebaasi vahel on toimiv ühendus, mis tagab nendes andmebaasides ajakohase teabe kättesaadavuse.

Loomapidaja esitab hobuse identifitseerimisdokumendi taotluse EHSi. Hobusepass väljastatakse hiljemalt kuue kuu jooksul alates hobuse sünnist.

Varsa joonisdiagrammi koostab EHSi poolt volitatud isik varsa ema juures. Andmed identifitseerimislehe kohta on toodud aretusprogrammi osas „Tõuraamatuse kandmise alused ja tõuraamatu pidamise kord“. EHS tunnistab ka veterinaararsti poolt tehtud joonisdiagrammi. Vanemate hobuste identifitseerimisel on vajalik omaniku poolt esitada hobuse põlvnemist tõendavad dokumendid.

Individaalnumber (UELN) antakse kõigile identifitseeritud hobustele vastavalt osas *Tõuraamatuse kandmise alused ja tõuraamatu pidamise kord* toodud näitele. Numbris kajastub hobuse sünniaasta.

Transpondri paigaldamist on täpsemalt kajastatud järgnevas punktis „Hobuste märgistamine“.

Kande elektroonilisse tõuraamatusse teeb aretusühing. Elektroonilisse tõuraamatusse registreeritud andmete alusel vormistab aretusühing hobuse passi. Pass väljastatakse hobuseomanikule peale passi väljastamisega seotud kulutuste katmist.

3 Hobuste märgistamine

Hobuse märgistamine toimub vastavalt Programmi juurde kuuluva protseduurireeglite osa punktile A.10.1 Elektroonilise märgistuse kasutamine ja paigaldamine.

Elektroonilise transpondri paigaldab veterinaararst. Transponder tuleb paigaldada hobuse vasakule küljele kaelale turja ja kukla vahelisele alale. Märgistamine peab toimuma samaaegselt joonisdiagrammi koostamisega või varem. Varasema märgistamise puhul tuleb identifitseerijale esitada teatis hobuse märgistamise kohta (LISA 4).

4 Põlvnemisandmete õigsuse kontroll

Põlvnemisandmete õigsuse kontroll toimub paaritustunnistuse ja varsa sünnitunnistuse alusel ning vastavalt Programmi juurde kuuluva protseduurireegli A. *Põlvnemisandmete õigsuse geneetiline ekspertiis* punktile 11.

5 Andmete säilitamine

Vastavalt Põllumajandusministri 21. detsembri 2009. a määrusele nr 128 on Aretaja kohustatud pidama arvestust karjas olevate hobuste üle. Registreerida tuleb vähemalt järgmised andmed: hobuse nimi, tõug, sünniaeg, karja toomise ja karjast väljaviimise aeg ning lähte- ja sihtkoha aadress koos sealse loomapidaja nime ja isiku- või registrikoodiga. Andmete muutumise korral (nt. hobuse karja tulek või karjast väljaminek, varssumine, kastreerimine, paaritused) tuleb need arvestusdokumentidesse kanda 3 päeva jooksul sündmuse toimumisest alates. Karja arvestusdokumente tuleb säilitada vähemalt 3 aastat alates hobuse karjast väljamineku päevast.

Paaritustunnistusi, sünnitunnistusi, identifitseerimislehti, paaritusnimekirju, omanikuvahetuse teostamise avaldusi säilitatakse EHSis vastavalt ettenähtud korrale.

C. ARETUSLOOMA JÕUDLUSANDMETE JA GENEETILISE VÄÄRTUSE HINDAMISTULEMUSTE KASUTAMISE KORD

Seadusandlik alus aretuslooma jõudlusandmete ja geneetilise väärtuse hindamistulemuste kasutamise korrale on toodud aretusprogrammi üldosas.

Hobuse geneetilist väärtust hinnatakse tema jõudlusandmete alusel. Hobuse omajõudlust hinnatakse varsaeas, noorhobuste ülevaatustel, märade või täkkude hindamisel tõuraamatusse kandmisel, rakendihobuste jõudluskatsetel ja rakendispordis. Hobuse jõudluse hindamisel arvestatakse ka järglaste, eellaste ja külgsugulaste jõudlusandmeid.

Jõudlusandmed avaldatakse jooksvalt EHSi koduleheküljel ja koondandmetena aastaraamatus.

Avaldatud jõudlusandmed on eelkõige aretajale mõeldud info, kes kasutab neid paaride valiku otsuste langetamisel.

D. ARETUSLOOMA JA ARETUSMATERJALI ARETUSEKS SOBIVAKS TUNNISTAMISE KORD

Hobuste aretuseks tunnustamisel on vajalik arvestada tema põlvnemisega, hinnata tema välimikku ja allüüre ning läbida tunnustamiseks vajalikud jõudluskatsed.

1 Hobuste hindamine

Hobuste hindamine toimub vastavalt tunnustatud jõudluskontrolli läbiviimise korrale. Märade ja täkkude esmane hindamine toimub enne tõuraamatusse kandmist.

Hindamine toimub järgnevalt loetletud tunnuste kohta:

- tüüp
- kehaehitus
- jalad
- samm
- traav
- üldmulje

Hindamine toimub numbriliselt:

- 10 = suurepärase
- 9 = väga hea
- 8 = hea
- 7 = küllalt hea
- 6 = rahuldav
- 5 = piisav
- 4 = puudulik
- 3 = küllaltki halb
- 2 = halb
- 1 = väga halb
- 0 = hindamata

Hobust, kellel esineb mõigasluu, pätk, kõrivilistamine, künahaukamine või jänesekand, üldjuhul ei hinnata ja teda ei tohi kasutada suguhobusena. Jänesekannaga hobusel võib jalgu hinnata, kuid mitte kõrgemalt kui 4 punktiga.

2 Täkkude tunnustamine

Täkkude tunnustamine on otsuse tegemine täku kasutamise kohta aretusprogrammi raames. Täku tunnustamise õiguspädevaks organiks on tõu- ja hindamiskomisjon.

Tingimused, millele täkk peab vastama enne tunnustamiseks esitamist:

- vanus vähemalt 2 aastat;
- põlvnemine on vastav tõuraamatusse kandmise tingimustele;
- hobusel on identifitseerimisdokument (pass);
- teostatud on täku põlvnemisandmete õigsuse geneetiline ekspertiis;
- terviseprobleemide puudumine, mis kahjustavad tõuväärtust (nt täkul ei tohi olla hammastiku ega munandite anomaaliaid, viltust saba ega tehtud keha korrigeerimise operatsioone);
- täku enda või tema järglaste jõudluskatsete tulemused.

Erandkorras võib täkk saada tunnustuse vähemalt kolme järglase järgi, kes peavad olema hinnatud jõudluskatsetel I või kõrgema auhinnaga.

Täkk, kes on vajalikud genofondi säilitamiseks või laiendamiseks, võib kanda peatõuraamatusse tõu- ja hindamiskomisjoni otsusega.

Otsus on kas:

- tunnustatud kolmeks aastaks;
- tunnustatud;
- esialgu mitte tunnustatud;
- mitte tunnustatud.

Otsus on “tunnustatud kolmeks aastaks”, kui täkk on EHSi poolt hinnatud üleriigilistel jõudluskatsetel kõrgema või esimese auhinnaga ja täidetud on põlvnemise nõuded. Otsus “tunnustatud kolmeks aastaks” kantakse hobuse passi.

Otsus on “tunnustatud”, kui täkk on katsetatud üleriigilistel jõudluskatsetel rakendis 1 km sammu ja 1 km traavi distantsil või on täkul tulemused rakendis või töökatsetel. Täkul on täidetud põlvnemise nõuded ja täkk on hinnatud jõudluskatsetel kõrgema või esimese auhinnaga. Otsus tunnustamise kohta kantakse hobuse passi.

Otsus on “esialgu mitte tunnustatud”, kui täkk ei täida esitatud nõudmisi jõudluse osas, kuid on oodata, et ta edaspidi neile nõudmistele vastab. Otsusega tuleb kindlasti määrata tähtaeg, mille möödumisel on vajalik täkk uuesti tunnustamisele esitada.

Otsus on „mitte tunnustatud“, kui täkk ei täida esitatud nõudmisi. Täku omadused ei toeta Programmis kindlaks määratud eesmärkide saavutamist ning jõudluskontrolli tulemused ei vasta tunnustamiseks vajalikele nõuetele.

Otsus protokollitakse. Otsus avalikustatakse ja edastatakse kirjalikult täku omanikule hiljemalt 1 kuu jooksul peale otsuse tegemist. Tunnustatud täkkude nimekiri avalikustatakse EHSi koduleheküljel ning aastaraamatus.

3 Eriprogrammis osalevate rootsi ardenni täkkude ja märade aretuseks sobivaks tunnistamise kord

Eriprogrammis osalevate rootsi ardenni täkkude ja märade aretuseks sobivaks tunnistamise korra aluseks on eesti raskeveohobuste aretusprogramm ja selle juurde kuuluv protseduurireegel D. *Aretuslooma ja aretusmaterjali aretuseks sobivaks tunnistamise kord*. Rootsi ardenni täkkude tunnustamisel arvestatakse täkkude põlvnemisandmeid ja eelnevaid hindamise ning aretuseks sobivaks tunnustamise tulemusi Rootsi Ardenni Ühingu poolt.

Rootsi ardenni märade aretuseks sobivaks tunnustamisel arvestatakse nende põlvnemisandmeid ja hindamistulemusi. Võrdsete hindamistulemuste põhjal eelistatakse hobuseid, kes on tõu geneetilist mitmekesisust rikastavate põlvnemisandmetega ja kelle vanemate aretusväärtus on kõrgem.

E. EMASLOOMA SEEMENDUSANDMETE REGISTREERIMISE KORD

Seadusandlik alus seemendusandmete registreerimise korrale on toodud aretusprogrammi üldosas.

Seemenduseks loetakse emaslooma tiinestamist vabapaaritusega, käestpaaritusega, seemendamisega värskel, jahutatud või sügavkülmutatud spermaga.

Mära seemendus- ja paaritusandmete nõuetekohase registreerimise kohustus on nii täku- kui märaomanikul või omaniku esindajal.

Seemenduste registreerimise aluseks on järgmised dokumendid:

- täku paaritusnimekiri;
- paaritustunnistus;
- varsa sünnitunnistus.

Täku paaritusnimekirja peetakse iga kasutuses oleva täku kohta eraldi ja edastatakse aasta lõpul EHSi, kus andmed paarituste kohta sisestatakse nimekirja alusel elektroonilisse tööraamatusse. Täku pidajal on soovitatav jätta oma algdokumentatsiooni koopia paaritusnimekirjast.

Paaritustunnistus täidetakse iga paaritatud mära kohta ja see kaasneb alati märaga tema müügi korral. Varsa sünnitunnistus edastatakse EHSi 30 päeva jooksul peale varsa sündi või aborti, mittetiinestumise korral hiljemalt 31. detsembriks.

Seemendajana käsitletakse täku omanikku või valdajat või kunstliku seemenduse läbi viinud veterinaararsti.

Vastavalt Põllumajandusloomade aretuse seaduse § 24 lg 7 peab seemendaja elektrooniliselt või paber kandjal arvestust emasloomade seemendamise kohta. Arvestuses peavad kajastuma järgmised andmed:

- seemenduse järjekorra number;
- seemendamise aeg;
- loomapidaja/mära omaniku nimi;
- isas- ja emaslooma nimi, registreerimisnumber ja number tööraamatus.

Vastavalt Põllumajandusloomade aretuse seaduse § 24 lg 8 peab seemendaja eelpoolnimetatud andmed edastama aretusühingule sagedusega üks kord kuus.

Mära tiinestamisel kunstliku seemendusega kehtivad samad reeglid. Külmutatud ja jahutatud spermaga kunstliku seemenduse teel saadud järglaste registreerimisel on vajalik teostada põlvnemisandmete õigsuse kontroll.

F. PÕLLUMAJANDUSLOOMA, KEDA SOOVITAKSE

TÕURAAMATUSSE KANDA, IDENTIFITSEERIMISE JA SELLE ÜLE ARVESTUSE PIDAMISE KORD

Seadusandlik alus põllumajanduslooma, keda soovitakse tõuraamatusse kanda, identifitseerimise ja selle üle arvestuse pidamise korrale on toodud aretusprogrammi üldosas.

Hobuse identifitseerimise osadeks on:

- joonisdiagramm hobuse kirjeldusega;
- nimi;
- individuaalnumber (UELN);
- elektroonilise transpondri edastatav kood;
- elektrooniline tõuraamatu kirje;
- hobuse pass.

Varsa sünnitunnistuse saadab mära omanik tõuraamatupidajale 30 päeva jooksul alates varsa sünnist. Varsa sünnitunnistus on aluseks kõigile järgmistele toimingutele varsa identifitseerimisel.

Varsa joonisdiagrammi koostab EHSi poolt volitatud isik varsa ema juures. Andmed identifitseerimislehe kohta on toodud aretusprogrammi juurde kuuluvate protseduurireeglite osas A. *Tõuraamatusse kandmise alused ja tõuraamatu pidamise kord*. EHS tunnistab ka veterinaararsti poolt tehtud joonisdiagrammi. Vanemate hobuste identifitseerimisel on vajalik omaniku poolt esitada hobuse põlvnemist tõendavad dokumendid.

Hobusele paneb nime omanik. Nimi ei tohi olla ühetäheline või põhjendamatult pikk. Nimi peab algama isa nime esitähena ning soovituslikult lõppema märade puhul täis- ja täkkude puhul kaashäälikuga. Kui nime osana kasutatakse aretaja või sünnikoha nime, rakendub nõue vaid hobuse pärisnimele. Nime osana ei ole lubatud kasutada tõutähist (näit. ER).

Individuaalnumber (UELN) antakse kõigile identifitseeritud hobustele vastavalt aretusprogrammi juurde kuuluvate protseduurireeglite osas A. *Tõuraamatusse kandmise alused ja tõuraamatu pidamise kord* punktis 10 (Märgistamise kord) toodud näitele.

Elektroonilise transpondri paigaldab veterinaararst. Transponder tuleb paigaldada hobuse vasakule küljele kaelale turja ja kukla vahelisele alale. Märgistamine peab toimuma samaaegselt joonisdiagrammi koostamisega või varem. Varasema märgistamise puhul peab hobuse pidaja esitama veterinaararsti tõendi identifitseerimise toimumise kohta. Tõendilt (LISA 4) peab selguma:

- millal märgistamine toimus;
- märgistaja;

- millist hobust märgistati;
- paigaldatud transpondri poolt edastatav kood;
- koht, kuhu transponder paigaldati.

Kande elektroonilisse tõuraamatusse teeb aretusühing. Elektroonilisse tõuraamatusse registreeritud andmete alusel vormistatakse hobuse pass. Pass väljastatakse hobuseomanikule peale passi väljastamisega seotud kulutuste katmist.

G. SEEMENDAMISE KOOLITUSPROGRAMMID NING SEEMENDAJA TUNNISTUSE SAAMISE NÕUDED JA TUNNISTUSE VÄLJASTAMISE KORD

Eesti Hobusekasvatajate Selts ei vii läbi seemendajate koolitusi.

Vastavalt kehtivale seadusandlusele on õigus kunstlikku seemendust läbi viia tegevusloaga veterinaararstil.

12 Aretusprogrammi juurde kuuluvate vormide näidised

Aretusprogrammi lisadena kuuluvad selle juurde vormid, mille näidised on esitatud eraldi järgnevatel lehekülgedel.

- LISA1. Paaritustunnistus ja varsa sünnitunnistus.
- LISA 2. Hobuse identifitseerimisleht
- LISA 3. Paaritusnimekiri
- LISA 4. Teatis hobuse märgistamise kohta

LISA 1.

Paaritustunnistus ja varsa sünnitunnistus

EESTI HOBUSEKASVATAJATE SELTS

PAARITUSTUNNISTUS nr. 0008702

Paarituspunktis (aadress) _____
Paaritatud sugutäkuga _____ reg. nr. _____ TR nr. _____
täku tõug _____ sünd. _____ värvus _____
Täku vanemad: isa _____ ema: _____
Mära omanik: _____
(nimi ja aadress)

MÄRA TUNNUSED

Nimi: _____ reg. nr. _____ TR nr. _____ sünd. _____
värvus ja märgised _____
Mära vanemad: isa _____ ema: _____
Paarituse (kunstliku seemenduse) aeg: _____ 200 a.
Korduspaarituse (kunstliku seemenduse) aeg: _____ 200 a.
Tiinuse kontrolli tulemus: _____
Toimunud paaritus (seemendust) tõendab: _____
(nimi ja alkija deklareering)
Paaritustunnistuse saanud: _____
(nimi ja alkija deklareering)

VARSA SÜNNITUNNISTUS

Ülalnimetatud paarituse tagajärjel on sündinud varsa:
Sündimise aeg: _____ 200 a.

SUGU	NIMI*	VÄRVUS JA MÄRGISED
Varsa nimi peab algama isa nime algustähga		

Ülalnimetatud paarituse tagajärjel:

- mära ei tiinestunud
- loode aborteerus _____
(kuupäev)
- surmutsünd _____
(kuupäev)

Varsa omanik: _____
(nimi ja alkija deklareering)

EHS-i töötaja: _____
(nimi ja alkija deklareering)

LISA 2.

Hobuse identifitseerimisleht

EESTI HOBUSEKASVATAJATE SELTS HOBUSE IDENTIFIKATSIOON

Nimi Sugu

Tõug Sünniaeg

Sünnikoht

Omanik

Paaritamise aeg Paaritustunnistuse nr

Isa Ema

Värvus

Pea

VE

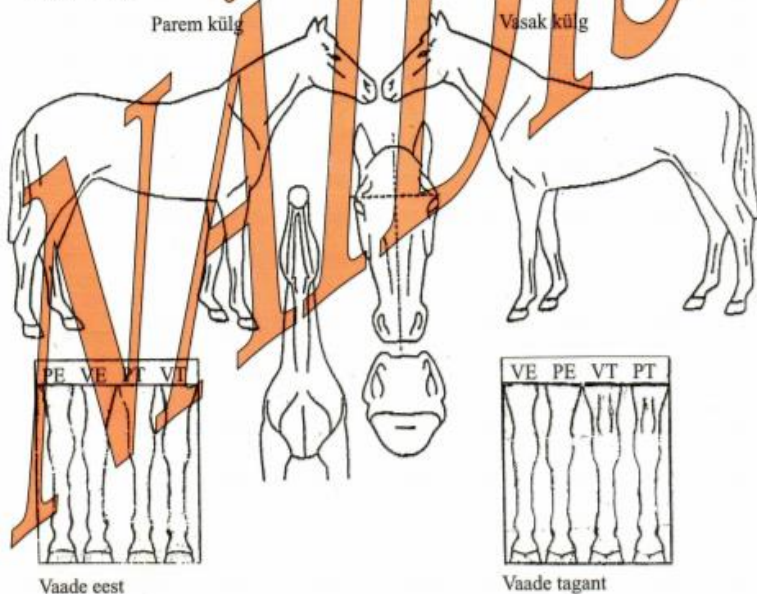
PE

VT

PT

Kere

Hobuse identifitseerimiseleht märgitakse tunnusmärgid (märgised, armid, põletusmärgid, pöörised), nende asukoht. Valged märgised märgitakse prunase joonega ja pöörised X-ga. Märkide puudumine tähistada 0-ga.

Omanik: Identifitseerija:

(esindaja) nimi / allkiri nimi / allkiri

Koht ja kuupäev

LISA 3.

Paaritusnimekiri (täku sugulise kasutuse registreerimisleht)

ITÄKU SUGULISE KASUTAMISE REGISTREERIMINE 200 a.

Täku nimi ja tõuraamatu nr:

Täku omanik:

Jrk. nr.	paarituse kuupäev	mära nimi ja reg.või tõuraamatu nr.	mära tõug	paaritus-tunnistuse nr.	mära omanik	märkused

Täku pidaja :

Kuupäev :

allkiri:

LISA 4.

Teatis hobuse märgistamise kohta

TRANSPONDRI KLEEBISE KOHT	
HOBUSE MÄRGISTAMISE TEADE	
Kuupäev	
Koht	
Käesolevaga kinnitan, et olen elektroonilise transpondriga märgistanud järgmise hobuse:	
HOBUSE NIMI/UELN kood	
SUNNIAEG	
EMA NIMI (täidetakse varsa puhul)	
VARVUS	
MARGISTE KIRJELDUS	
TRANSPONDRI PAIGALDAMISE KOHT	
Hobuse omaniku/pidaja nimi ja allkiri	
Kinnitan, et kontrollisin enne märgistamist ja ei leidnud varasema märgistuse olemasolu	
Märgistanud isiku nimi, allkiri ja ametinimetus	